

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 28. marca 2019*

„Predhodno odločanje – Člen 102 PDEU – Načeli enakovrednosti in učinkovitosti – Direktiva 2014/104/EU – Člen 9(1) – Člen 10, od (2) do (4) – Člena 21 in 22 – Odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije – Učinki nacionalnih odločb – Zastaralni roki – Prenos – Časovna uporaba“

V zadevi C-637/17,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa (okrožno sodišče v Lizboni, Portugalska) z odločbo z dne 25. julija 2017, ki je prispela na Sodišče 15. novembra 2017, v postopku

Cogeco Communications Inc.

proti

Sport TV Portugal SA,

Controlinveste-SGPS SA,

NOS-SGPS SA,

SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi A. Arabadjiev (poročevalec), predsednik senata, T. von Danwitz, E. Levits, C. Vajda in P. G. Xuereb, sodniki,

generalna pravobranilka: J. Kokott,

sodna tajnica: M. Ferreira, glavna administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 15. novembra 2018,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Cogeco Communications Inc. M. Sousa Ferro in E. Ameye, advogados,
- za Sport TV Portugal SA C. I. Pinto Xavier in M. Pena Machete, advogados,
- za Controlinveste-SGPS SA P. J. de Sousa Pinheiro in L. Montenegro, advogados,

* Jezik postopka: portugalsčina.

- za NOS-SGPS SA G. Machado Borges, J. Vieira Peres, G. Andrade e Castro in J. M. Martins Pereira, advogados,
 - za portugalsko vlado L. Inez Fernandes, M. Figueiredo in D. Sousa, agenti,
 - za italijansko vlado G. Palmieri, agentka, skupaj s S. Fiorentinom, avvocato dello Stato,
 - za Evropsko komisijo P. Costa de Oliveira, B. Ernst, G. Meessen in C. Vollrath, agenti,
- po predstavitvi sklepnih predlogov generalne pravobranilke na obravnavi 17. januarja 2019
izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 9(1), člena 10, od (2) do (4), člena 21(1) in člena 22 Direktive 2014/104/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije (UL 2014, L 349, str. 1), in člena 102 PDEU ter načel enakovrednosti in učinkovitosti.
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med družbo Cogeco Communications Inc. na eni strani ter družbami Sport TV Portugal SA, Controlinveste-SGPS SA in NOS-SGPS SA na drugi strani v zvezi s povračilom škode, ki izhaja iz protikonkurenčnih praks družbe Sport TV Portugal kot hčerinske družbe družb Controlinveste-SGPS in NOS-SGPS.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Člen 1(1) Direktive 2014/104 določa:

„Ta direktiva določa nekatera pravila za zagotovitev, da lahko vsakdo, ki je utrpel škodo zaradi kršitve konkurenčnega prava s strani podjetja ali podjetniških združenj, učinkovito uveljavlja pravico, da od tega podjetja ali združenja zahteva popolno odškodnino za takšno škodo. Ta direktiva določa pravila, ki spodbujajo neizkrivljanje konkurence na notranjem trgu in odpravljajo ovire za njegovo pravilno delovanje, in sicer z zagotavljanjem enakovredne zaščite po vsej Uniji za vsakogar, ki je utrpel takšno škodo.“

- 4 Člen 2 te direktive določa:

„V tej direktivi se uporabljajo naslednje opredelitve pojmov:

1. ‚kršitev konkurenčnega prava‘ pomeni kršitev člena 101 ali 102 PDEU ali nacionalnega konkurenčnega prava;

[...]

3. „nacionalno konkurenčno pravo“ pomeni določbe nacionalnega prava, ki imajo večinoma isti cilj kot člena 101 in 102 PDEU ter se uporabljajo v isti zadevi in vzporedno s konkurenčnim pravom Unije v skladu s členom 3(1) Uredbe (ES) št. 1/2003, z izjemo določb nacionalnega prava, ki nalagajo kazenske sankcije fizičnim osebam, razen kadar so takšne kazenske sankcije sredstvo, s katerim se izvršujejo pravila konkurence, ki se uporabljajo za podjetja;

[...]

12. „pravnomočna odločba o kršitvi“ pomeni odločbo o kršitvi, zoper katero se ni mogoče ali ni več mogoče pritožiti na podlagi rednega pravnega sredstva;

[...]“

5 Člen 9(1) navedene direktive določa:

„Države članice zagotovijo, da kršitev konkurenčnega prava, ugotovljena s pravnomočno odločbo nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, ali pritožbenega sodišča, velja za neovrgljivo dokazano v primeru odškodninske tožbe, vložene pred nacionalnimi sodišči na podlagi člena 101 ali 102 PDEU ali nacionalnega konkurenčnega prava.“

6 Člen 10, od (2) do (4), iste direktive določa:

„2. Zastaralni rok ne začne teči, dokler kršitev konkurenčnega prava ne preneha in tožnik ni seznanjen ali se od njega ne more razumno pričakovati, da je seznanjen z:

- (a) ravnanjem in dejstvom, da to ravnanje predstavlja kršitev konkurenčnega prava;
- (b) dejstvom, da mu je kršitev konkurenčnega prava povzročila škodo, in
- (c) identiteto kršitelja.

3. Države članice zagotovijo, da so zastaralni roki za vložitev odškodninskih tožb vsaj pet let.

4. Države članice zagotovijo, da se [tek zastaralnih rokov zadrži ali, odvisno od nacionalnega prava, pretrga], če organ, pristojen za konkurenco, sprejme ukrep za namen preiskave ali postopka zaradi kršitve konkurenčnega prava, s katerim je povezana odškodninska tožba. Pretrganje [Zadržanje] zastaranja preneha najprej eno leto po pravnomočnosti odločbe o kršitvi ali drugačnem zaključku postopka.“

7 Člen 21(1) Direktive 2014/104 določa:

„1. Države članice sprejmejo zakone in druge predpise, potrebne za uskladitev s to direktivo, do 27. decembra 2016. Komisiji nemudoma sporočijo besedilo navedenih predpisov.

Države članice se v sprejetih predpisih sklicujejo na to direktivo ali pa sklic navedejo ob njihovi uradni objavi. Način sklicevanja določijo države članice.“

8 Člen 22 te direktive določa:

„1. Države članice zagotovijo, da se nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21 za uskladitev z bistvenimi [materialnopravnimi] določbami te direktive, ne uporabljajo retroaktivno.

2. Države članice zagotovijo, da se vsi nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21, ki niso ukrepi iz odstavka 1, ne uporabljajo za odškodninske tožbe, ki so bile predložene nacionalnim sodiščem pred 26. decembrom 2014.“

Portugalsko pravo

9 Člen 498 Código Civil (civilni zakonik) določa:

„1. Odškodninski zahtevek zastara po treh letih od datuma, ko je oškodovani subjekt izvedel, da ima pravico do odškodnine, tudi če ne pozna identitete subjekta, ki je odgovoren za škodo, in natančnega obsega škode, brez poseganja v splošni zastaralni rok za primer izteka upoštevnega roka, ki teče od škodnega dogodka.

[...]“

10 Člen 623 Código de Processo Civil (zakonik o pravnem postopku) določa:

„Na podlagi pravnomočne obsodbe, izrečene v kazenskem postopku, v vseh civilnih postopkih, v katerih gre za pravna razmerja, ki so odvisna od storitve kaznivega dejanja, v razmerju do tretjih velja izpodbojna domneva glede izpolnjenosti dejanskih in pravnih predpostavk za kaznovanje ter znakov kaznivega dejanja.“

11 V skladu s členom 24 Lei n.º 23/2018 – Direito a indemnização por infração ao direito da concorrência, transpõe a Direktiva 2014/104/UE, do Parlamento Europeu e do Conselho, de 26 de novembro de 2014, relativa a certas regras que regem as ações de indemnização no âmbito do direito nacional por infração às disposições do direito da concorrência dos Estados-Membros e da União Europeia, e procede à primeira alteração à Lei n.º 19/2012, de 8 de maio, que aprova o novo regime jurídico da concorrência, e à quarta alteração à Lei n.º 62/2013, de 26 de agosto, Lei de Organização do Sistema Judiciário (zakon št. 23/2018 – Pravica do odškodnine zaradi kršitve konkurenčnega prava, s katerim se prenaša Direktiva 2014/104/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije, ter s katerim se prvič spreminja zakon št. 19/2012 z dne 8. maja 2012 o vzpostavitvi novega pravnega okvira za konkurenco in četrtič spreminja zakon št. 62/2013 z dne 26. avgusta 2013 o organizaciji sodstva) z dne 5. junija 2018 (*Diário da República*, 1. serija, št. 107 z dne 5. junija 2018), s katerim je bila v portugalsko pravo prenesena Direktiva 2014/104, se materialnopravne določbe tega zakona vključno s tistimi o dokaznem bremenu ne uporabljajo retroaktivno, njegove procesnopravne določbe pa se ne uporabljajo za tožbe, vložene pred njegovim začetkom veljavnosti.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

12 Cogeco Communications, družba s sedežem v Kanadi, je bila v obdobju od 3. avgusta 2006 do 29. februarja 2012 delničarka družbe Cabovisão – Televisão Por Cabo SA (v nadaljevanju: Cabovisão).

13 Družbi Cabovisão in Sport TV Portugal sta 30. aprila 2008 sklenili pogodbo o distribuciji televizijskega kanala.

14 Družba Cabovisão je 30. julija 2009 pri Autoridade da Concorrência (organ za konkurenco, Portugalska) vložila pritožbo zoper družbe ZON Multimédia, Serviços de Telecomunicações e Multimédia-SGPS SA, ZON TV Cabo Portugal SA, Sport TV Portugal in ZON Conteúdos –

Actividade de Televisão e de Produção de Conteúdos SA, v kateri je prijavila ravnanja, ki omejujejo konkurenco na trgu premium športnih televizijskih kanalov, zlasti politiko diskriminatornih cen, ki po njenem mnenju pomeni zlorabo prevladujočega položaja.

- 15 Organ za konkurenco je postopek v zvezi pritožbo ustavil za vse družbe, na katere se je ta nanašala, z izjemo družbe Sport TV Portugal.
- 16 Organ za konkurenco je v odločbi z dne 14. junija 2013 presodil, da je družba Sport TV Portugal zlorabila svoj prevladujoči položaj tako v smislu člena 102 PDEU kot ustrezne nacionalne določbe in tej družbi naložil globo 3.730.000 EUR.
- 17 Družba Sport TV Portugal je pri Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão (sodišče za konkurenco, regulacijo in nadzor, Portugalska) predlagala ugotovitev ničnosti te odločbe. To sodišče je deloma ugodilo tožbi družbe Sport TV Portugal, potem ko je ugotovilo, da se člen 102 PDEU v tem primeru ne uporablja, ker ni bilo dokazano, da bi zadevna poslovna praksa lahko prizadela trgovino med državami članicami v smislu tega člena. Zato je to sodišče znesek naložene globe zmanjšalo na 2.700.000 EUR.
- 18 Družba Sport TV Portugal je zoper prvostopenjsko sodbo vložila pritožbo pri Tribunal da Relação de Lisboa (višje sodišče v Lizboni, Portugalska). To sodišče je navedeno sodbo potrdilo s sodbo z dne 11. marca 2015.
- 19 Družba Cogeco Communications je 27. februarja 2015 pri Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa (okrožno sodišče v Lizboni, Portugalska) vložila tožbo zoper, med drugim, družbo Sport TV Portugal in njeni matični družbi. Ta tožba se nanaša na povračilo škode, ki naj bi družbi Cogeco Communications nastala zaradi protikonkurenčnih praks družbe Sport TV Portugal v obdobju od 3. avgusta 2006 do 30. marca 2011. Družba Cogeco Communications je temu sodišču predlagala, naj predhodno ugotovi, da so te prakse kršitev člena 102 PDEU in/ali ustrezne nacionalne določbe. V zvezi s tem navedeno sodišče meni, da lahko ta stranka še pred njim dokaže, da zloraba iz postopka v glavni stvari prizadene trgovino med državami članicami.
- 20 Tožene stranke iz postopka v glavni stvari navajajo, da je ob predpostavki, da je bila družba Cogeco Communications upravičena pridobiti odškodnino za škodo, ki naj bi ji nastala, pravica do odškodnine, na katero se sklicuje, zastarala. V portugalskem pravu o nepogodbeni odgovornosti, ki se uporablja za spor o glavni stvari, je namreč določen triletni zastaralni rok, ki naj bi začel teči 30. aprila 2008, to je na datum sklenitve pogodbe o distribuciji, navedene v točki 13 te sodbe, 30. julija 2009, to je na datum, ko je družba Cogeco Communications vložila pritožbo pri organu za konkurenco, 30. marca 2011, to je na datum, ko so protikonkurenčna ravnanja prenehala, ali najkasneje 29. februarja 2012, to je na datum, ko je družba Cogeco Communications prodala družbo Cabovisão. Tožene stranke iz postopka v glavni stvari navajajo, da je družba Cogeco Communications na vsakega od teh datumov razpolagala z vsemi potrebnimi informacijami za presojo, ali ima pravico do odškodnine.
- 21 Družba Cogeco Communications trdi, da je zastaralni rok iz člena 498 civilnega zakonika začel teči šele z datumom sprejetja odločbe organa za konkurenco, to je 14. junija 2013. Le ta odločba naj bi ji namreč omogočila, da razpolaga z vsemi potrebnimi informacijami, tako da je bila seznanjena z obstojem praks, ki so v nasprotju s konkurenčnim pravom in da je uveljavljala svojo pravico do odškodnine. Pred to odločbo organa za konkurenco naj bi se bilo možno sklicevati le na sum kršitev pravil o konkurenci. Družba Cogeco Communications meni, da je bil v vsakem primeru tek zastaralnega roka zadržan za čas trajanja postopka pred organom za konkurenco.
- 22 Predložitevno sodišče navaja, da so v sporu o glavni stvari udeležene družbe zasebnega prava, da je bila tožba, ki jo obravnava, vložena pred iztekom roka za prenos Direktive 2014/104 in da na datum vložitve te tožbe ta direktiva še ni bila prenesena v portugalski pravni red.

23 V teh okoliščinah je Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa (okrožno sodišče v Lizboni) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

- „1. Ali je mogoče člen 9(1) in člen 10[, od (2) do (4),] Direktive [2014/104] in njene preostale določbe ali splošna načela prava Unije, ki se uporabijo, razlagati tako, da na njihovi podlagi subjektu (v tem primeru gospodarski delniški družbi kanadskega prava) nastanejo pravice, na katere se lahko ta v sodnem postopku sklicuje v razmerju do drugega subjekta (v tem primeru gospodarske delniške družbe portugalskega prava) v okviru pravnega sredstva, s katerim zahteva odškodnino za domnevno škodo, nastalo zaradi kršitve konkurenčnega prava, če se upošteva zlasti to, da ob vložitvi obravnavanega pravnega sredstva (27. februarja 2015) rok, ki je v členu 21(1) Direktive [2014/104] postavljen državam članicam za njen prenos v nacionalno pravo, še ni pretekel?
2. Ali je mogoče člen 10[, od (2) do (4),] Direktive [2014/104] ter njene preostale določbe ali splošna načela prava Evropske unije, ki se uporabijo, razlagati tako, da nasprotujejo nacionalni določbi, kakršna je člen 498(1) [...] civilnega zakonika, ki – kadar se uporabi za dejansko stanje, nastalo pred objavo te direktive, pred začetkom njene veljavnosti in pred datumom, določenim kot rok za njen prenos v nacionalno pravo, in v okviru pravnega sredstva, ki je bilo prav tako vloženo pred zadnjenavedenim datumom –
 - (a) za odškodninski zahtevek na podlagi nepogodbene civilne odgovornosti določa triletni zastaralni rok;
 - (b) določa, da začne ta triletni rok teči od datuma, ko je oškodovani subjekt izvedel, da ima pravico do odškodnine, tudi če ne pozna identitete subjekta, ki je odgovoren za škodo, in natančnega obsega škode, in
 - (c) nikjer ne določa, da ta rok mora ali lahko preneha teči ali se pretrga že zaradi dejstva, da je organ za konkurenco sprejel ukrepe v okviru preiskave ali postopka v zvezi s kršitvijo konkurenčnega prava, s katero je povezan odškodninski zahtevek?
3. Ali je mogoče člen 9(1) Direktive 2014/104 in njene preostale določbe ali splošna načela prava Unije, ki se uporabijo, razlagati tako, da nasprotujejo nacionalni določbi, kakršna je člen 623 [...] zakonika o pravdnem postopku, ki – kadar se uporabi za dejansko stanje, nastalo pred začetkom veljavnosti Direktive in pred datumom, določenim kot rok za njen prenos v nacionalno pravo, in v okviru pravnega sredstva, ki je bilo prav tako vloženo pred zadnjenavedenim datumom –
 - (a) določa, da pravnomočna obsodba, izrečena v upravnem postopku zaradi kršitve, nima učinkov v nobenem pravdnem postopku, v katerem so predmet spora pravna razmerja, ki so odvisna od storitve kršitve; ali (odvisno od razlage)
 - (b) določa, da ta pravnomočna obsodba, izrečena v upravnem postopku zaradi kršitve, v razmerju do tretjih v katerem koli pravdnem postopku, v katerem so predmet spora pravna razmerja, ki so odvisna od storitve kršitve, pomeni zgolj domnevo *iuris tantum* glede obstoja dejstev, ki tvorijo predpostavke kaznivosti in zakonskih znakov?
4. Ali je mogoče člen 9(1) in člen 10[, od (2) do (4),] Direktive 2014/104, člen 288, tretji odstavek, PDEU ali katero koli drugo določbo primarnega ali sekundarnega prava, precedense iz sodne prakse ali splošna načela prava Unije, ki se uporabijo, razlagati tako, da nasprotujejo uporabi določb nacionalnega prava, kakršni sta člen 498(1) [...] civilnega zakonika in člen 623 [...] zakonika o pravdnem postopku, s katerima se – kadar se uporabita za dejansko stanje, nastalo pred objavo in začetkom veljavnosti Direktive ter datumom, določenim kot rok za njen prenos v nacionalno pravo, in v okviru pravnega sredstva, ki je bilo prav tako vloženo pred zadnjenavedenim datumom – ne upoštevata besedilo in namen Direktive [2014/104] in se z njima ne uresničuje cilj, ki se mu z Direktivo sledi?
5. Podredno in le za primer, če bo Sodišče na katero koli od zgornjih vprašanj odgovorilo pritrdilno, ali je mogoče člen 22 Direktive 2014/104 in njene preostale določbe ali splošna načela prava Unije, ki se uporabijo, razlagati tako, da nasprotujejo temu, da nacionalno sodišče člen 498(1) [...]

civilnega zakonika ali člen 623 [...] zakonika o pravnem postopku v njuni trenutno zavezujoči različici v obravnavani zadevi uporabi, vendar ju pri tem razlaga in uporabi tako, da sta skladna z določbami člena 10 Direktive [2014/104]?

- 6 Če je odgovor na peto vprašanje pritrdilen, ali se lahko subjekt v razmerju do drugega subjekta pred nacionalnim sodiščem v odškodninski tožbi za povrnitev škode, nastale zaradi kršitve konkurenčnega prava, sklicuje na člen 22 Direktive 2014/104?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Peto in šesto vprašanje

- 24 Predložitveno sodišče s petim in šestim vprašanjem, ki ju treba obravnavati skupaj in najprej, v bistvu sprašuje, ali je treba člena 22 Direktive 2014/104 razlagati tako, da se ta direktiva uporablja za spor o glavni stvari.
- 25 Glede *ratione temporis* uporabe Direktive 2014/104 je treba poudariti, da ta direktiva vsebuje posebno določbo, ki izrecno ureja pogoje za časovno uporabo njenih procesnoprvnih in materialnoprvnih določb.
- 26 Natančneje, po eni strani morajo države članice na podlagi člena 22(1) Direktive 2014/104 zagotoviti, da se nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21 za uskladitev z materialnoprvnimi določbami te direktive, ne uporabljajo retroaktivno.
- 27 Po drugi strani morajo države članice na podlagi člena 22(2) Direktive 2014/104 zagotoviti, da se vsi nacionalni ukrepi, sprejeti za uskladitev s procesnoprvnimi določbami te direktive, ne uporabljajo za odškodninske tožbe, ki so bile predložene nacionalnim sodiščem pred 26. decembrom 2014.
- 28 *A contrario* pa iz člena 22(2) Direktive 2014/104 izhaja, da so imele države članice diskrecijsko pravico glede odločitve pri prenosu te direktive, ali se nacionalna pravila za prenos njenih procesnoprvnih določb uporabljajo za odškodninske tožbe, vložene po 26. decembru 2014, vendar pred datumom prenosa te direktive ali najkasneje pred iztekom roka za njen prenos.
- 29 Tako v primeru, da so se države članice pri izvrševanju te pravice odločile, da se določbe njihovega notranjega pravnega reda, s katerimi se prenašajo procesnoprvne določbe Direktive 2014/104, ne bodo uporabljale za odškodninske tožbe, vložene pred datumom začetka veljavnosti teh nacionalnih določb, za tožbe, vložene po 26. decembru 2014, vendar pred datumom izteka roka za prenos te direktive, še naprej veljajo samo nacionalna procesnoprvna pravila, ki so že veljala pred prenosom te direktive.
- 30 To še toliko bolj velja za nacionalne določbe, ki jih države članice sprejmejo na podlagi člena 21 Direktive 2014/104 zato, da se uskladijo z njenimi materialnoprvnimi določbami, ker se, kot je razvidno iz besedila člena 22(1) te direktive, te nacionalne določbe ne smejo uporabljati retroaktivno.
- 31 V tem primeru po eni strani ni sporno, da je bila odškodninska tožba družbe Cogeco Communications vložena 27. februarja 2015, to je pred iztekom roka za prenos Direktive 2014/104 in pred prenosom te direktive v portugalski pravni red z zakonom št. 23/2018.
- 32 Po drugi strani iz spisa, s katerim razpolaga Sodišče, izhaja, da se je portugalski zakonodajalec v členu 24 tega zakona odločil, da se nacionalna pravila, s katerimi se prenašajo procesnoprvne določbe te direktive, ne uporabljajo za odškodninske tožbe, vložene pred začetkom veljavnosti tega zakona.

- 33 V teh okoliščinah in ob upoštevanju dejstva, da člen 22(1) Direktive 2014/104 prepoveduje retroaktivno uporabo materialnopravnih določb portugalskega prava, ki so sprejete na podlagi člena 21 te direktive, je treba šteti, da se ta direktiva *ratione temporis* v nobenem primeru ne uporablja za spor o glavni stvari.
- 34 Glede na zgoraj navedene preudarke je treba na peto in šesto vprašanje odgovoriti, da je treba člen 22 Direktive 2014/104 razlagati tako, da se ta direktiva ne uporablja za spor o glavni stvari.

Drugo vprašanje in prvi del četrtega vprašanja

- 35 Uvodoma je treba opozoriti, da mora Sodišče v skladu s svojo ustaljeno sodno prakso v okviru postopka sodelovanja med nacionalnimi sodišči in Sodiščem, ki je uveden s členom 267 PDEU, nacionalnemu sodišču podati koristen odgovor, ki mu omogoča rešitev spora, o katerem odloča. S tega vidika mora Sodišče po potrebi preoblikovati vprašanja, ki so mu bila predložena. To, da je nacionalno sodišče vprašanje za predhodno odločanje formalno oblikovalo tako, da se je sklicevalo na nekatere določbe prava Unije, ne preprečuje, da Sodišče nacionalnemu sodišču ne bi predložilo vseh elementov razlage, ki bi lahko bili koristni pri sojenju o zadevi, o kateri to odloča, ne glede na to, ali jih je nacionalno sodišče v vprašanjih navedlo. V zvezi s tem mora Sodišče iz vseh informacij, ki jih je predložilo nacionalno sodišče, zlasti iz obrazložitve predložitvene odločbe, izluščiti elemente prava Unije, ki jih je treba razložiti ob upoštevanju predmeta spora (sodba z dne 27. junija 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, točka 36 in navedena sodna praksa).
- 36 V tem primeru je treba glede na vse elemente, ki jih je predložilo predložitveno sodišče, stališča, ki so jih predložili družbe Cogeco Communications, Sport TV Portugal, Controlinvest-SGPS, NOS-SGPS, portugalska vlada in Evropska komisija ter glede na odgovor na peto in šesto vprašanje, zato da se predložitvenemu sodišču dajo koristni elementi razlage, preoblikovati drugo vprašanje in del četrtega vprašanja, ki se nanaša na združljivost nacionalne ureditve, kot je člen 498(1) civilnega zakonika, s pravom Unije.
- 37 Iz predložitvene odločbe je namreč razvidno, da Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa (okrožno sodišče v Lizboni) natančneje sprašuje, ali je treba člen 102 PDEU ter načeli učinkovitosti in enakovrednosti razlagati tako, da nasprotujejo nacionalni ureditvi, ki po eni strani določa, da je zastaralni rok za odškodninske tožbe tri leta in začne teči od datuma, ko je oškodovanec izvedel, da ima pravico do odškodnine, tudi če ne pozna identitete subjekta, ki je odgovoren za škodo, in natančnega obsega škode, in po drugi strani ne določa nobene možnosti zadržanja ali pretrganja teka tega roka za čas postopka pred nacionalnim organom za konkurenco.
- 38 V zvezi s tem je treba opozoriti, da ima člen 102 PDEU neposredne učinke v odnosih med posamezniki in v korist pravnih subjektov ustvarja pravice, katerih spoštovanje morajo zagotoviti nacionalna sodišča (glej v tem smislu sodbo z dne 5. junija 2014, Kone in drugi, C-557/12, EU:C:2014:1317, točka 20 in navedena sodna praksa).
- 39 Polni učinek člena 102 PDEU in zlasti polni učinek prepovedi, določene v tem členu, bi bila ogrožena, če kdor koli ne bi mogel zahtevati povračila škode, ki naj bi mu nastala zaradi zlorabe podjetja s prevladujočim položajem, ki bi lahko omejila ali izkrivila konkurenco (glej po analogiji sodbo z dne 5. junija 2014, Kone in drugi, C-557/12, EU:C:2014:1317, točka 21 in navedena sodna praksa).
- 40 Tako lahko vsakdo zahteva odškodnino za nastalo škodo, če obstaja vzročna zveza med to škodo in zlorabo prevladujočega položaja, ki je prepovedana s členom 102 PDEU (glej po analogiji sodbo z dne 5. junija 2014, Kone in drugi, C-557/12, EU:C:2014:1317, točka 22 in navedena sodna praksa).

- 41 Pravica vsakogar, da zahteva odškodnino za tako škodo, namreč krepi delovanje pravil Unije o konkurenci in lahko odvrta od zlorabe prevladujočega položaja, ki lahko omejuje ali izkrivlja konkurenco, in tako prispeva k ohranjanju učinkovite konkurence v Evropski uniji (glej v tem smislu sodbo z dne 5. junija 2014, Kone in drugi, C-557/12, EU:C:2014:1317, točka 23 in navedena sodna praksa).
- 42 Ob neobstoju ureditve Unije na tem področju, ki bi se *ratione temporis* uporabljala, mora notranji pravni red vsake države članice določiti podrobna pravila glede izvrševanja pravice zahtevati odškodnino za škodo, ki izhaja iz zlorabe prevladujočega položaja, ki je prepovedana s členom 102 PDEU, vključno s tistimi glede zastaralnih rokov, pri čemer je treba spoštovati načeli enakovrednosti in učinkovitosti (glej po analogiji sodbo z dne 5. junija 2014, Kone in drugi, C-557/12, EU:C:2014:1317, točka 24).
- 43 Tako pravila za pravna sredstva, ki zagotavljajo varstvo pravic, ki jih imajo posamezniki zaradi neposrednega učinka prava Unije, ne smejo biti manj ugodna od tistih, ki veljajo za podobna nacionalna pravna sredstva (načelo enakovrednosti), in ne smejo praktično onemogočiti ali čezmerno otežiti uveljavljanja pravic, ki jih daje pravni red Unije (načelo učinkovitosti) (sodba z dne 5. junija 2014, Kone in drugi, C-557/12, EU:C:2014:1317, točka 25).
- 44 V zvezi s tem in, natančneje, na področju konkurenčnega prava ta pravila ne smejo posegati v učinkovito uporabo člena 102 PDEU (glej v tem smislu sodbo z dne 5. junija 2014, Kone in drugi, C-557/12, EU:C:2014:1317, točka 26).
- 45 Ker so v teh okoliščinah zastaralni roki podrobna pravila izvrševanja pravice zahtevati odškodnino za škodo, ki izvira iz kršitve prava konkurence, je treba, prvič, kot je generalna pravobranilka navedla v točki 81 sklepnih predlogov, upoštevati vse elemente portugalske ureditve zastaranja.
- 46 Drugič, upoštevati je treba posebnosti zadev konkurenčnega prava in natančneje okoliščino, da vložitev odškodninskih tožb zaradi kršitve konkurenčnega prava Unije načeloma terja izvedbo kompleksne dejanske in ekonomske analize.
- 47 V teh okoliščinah je treba poudariti, da mora biti nacionalna ureditev, ki določa dan začetka teka zastaralnega roka, trajanje in načine zadržanja ali pretrganja, prilagojena posebnostim konkurenčnega prava in ciljem izvajanja pravil tega prava s strani zadevnih oseb, da ne izniči polnega učinka člena 102 PDEU.
- 48 Iz tega sledi, da zastaralni rok ne sme biti tako kratek, da bi skupaj z drugimi pravili glede zastaranja izvrševanje pravice zahtevati odškodnino praktično onemogočal ali čezmerno oteževal.
- 49 Kratki zastaralni roki, ki začnejo teči, preden oseba, ki je bila oškodovana s kršitvijo konkurenčnega prava Unije, lahko izve za identiteto storilca te kršitve, lahko praktično onemogočajo ali čezmerno otežujejo izvrševanje pravice zahtevati odškodnino.
- 50 Za to, da lahko oškodovanec vloži odškodninsko tožbo, je namreč nujno, da ve, kdo je odgovorna oseba za kršitev konkurenčnega prava.
- 51 Enako velja za kratek zastaralni rok, katerega tek ne more biti zadržan ali pretrgan za čas trajanja postopkov, v katerih nacionalni organ za konkurenco ali pritožbena instances izda pravnomočno odločbo.
- 52 Ustreznost zastaralnega roka glede na zahteve načela učinkovitosti je namreč posebej pomembna tako glede odškodninskih tožb, ki so bile vložene neodvisno od pravnomočne odločbe nacionalnega organa za konkurenco, kot za tiste, ki so vložene po taki odločbi. Če je glede zadnjenavedenih zastaralni rok, ki je začel teči pred zaključkom postopkov, v katerih nacionalni organ za konkurenco ali pritožbena

instanca izda pravnomočno odločbo, prekratek glede na trajanje teh postopkov in njegov tek ne more biti ne zadržan ne pretrgan za čas trajanja takih postopkov, ni izključeno, da ta zastaralni rok poteče celo preden so ti postopki končani. V takem primeru noben oškodovanec ne bi mogel vložiti tožbe, ki temelji na pravnomočni odločbi o ugotovitvi kršitve konkurenčnega prava Unije.

- 53 V tem okviru je treba šteti, da triletni zastaralni rok, kot je ta iz postopka v glavni stvari, ki po eni strani začne teči z dnem, ko je oškodovanec izvedel, da ima pravico do odškodnine, čeprav oseba, odgovorna za kršitev, ni znana, in po drugi strani njegov tek ne more biti zadržan ali pretrgan za čas postopka pred nacionalnim organom za konkurenco, izvrševanje pravice do polne odškodnine praktično onemogoča ali čezmerno otežuje.
- 54 Glede načela enakovrednosti je v tem primeru očitno, da to načelo ni kršeno, ker ni sporno, da se nacionalna pravila glede zastaralnega roka uporabljajo tako za odškodninske tožbe, ki temeljijo na pravu Unije, kot za tiste, ki temeljijo na nacionalnem pravu, in ker njihova uporaba ni odvisna od tega, ali pravica zahtevati popolno odškodnino za škodo izvira in kršitve nacionalnih pravil o konkurenci ali konkurenčnega prava Unije.
- 55 Glede na zgornje preudarke je treba na drugo vprašanje in del četrtega vprašanja, ki se nanaša na združljivost nacionalne ureditve, kot je člen 498(1) civilnega zakonika, s pravom Unije, odgovoriti, da je treba člen 102 PDEU in načelo učinkovitosti razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni ureditvi, ki po eni strani določa, da je zastaralni rok za odškodninske tožbe tri leta in začne teči z dnem, ko je oškodovanec izvedel, da ima pravico do odškodnine, čeprav oseba, odgovorna za kršitev, ni znana, in po drugi strani ne določa nobene možnosti zadržanja ali pretrganja teka tega roka za čas postopka pred nacionalnim organom za konkurenco.

Tretje vprašanje in drugi del četrtega vprašanja

- 56 Predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem in delom četrtega vprašanja, ki se nanaša na združljivost nacionalne ureditve, kot je člen 623 zakonika o pravnem postopku, s pravom Unije, v bistvu sprašuje, ali člen 102 PDEU ter načeli učinkovitosti in enakovrednosti nasprotujejo nacionalni ureditvi, ki določa, da nacionalno sodišče, ki mu je predložena odškodninska tožba, pri presoji glede obstoja kršitve konkurenčnega prava ni vezano na pravnomočno ugotovitev kršitve konkurenčnega prava v okviru postopka za izrek sankcij pred nacionalnim organom za konkurenco ali da je v zvezi s tem podana le izpodbijna domneva.
- 57 V zvezi s tem je treba opozoriti, da v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča za vprašanja v zvezi z razlago prava Unije, ki jih nacionalna sodišča postavijo v pravnem in dejanskem okviru, ki so ga pristojna opredeliti sama in katerega pravilnosti Sodišče ne preizkuša, velja domneva upoštevnosti. Sodišče lahko odločanje o predlogu nacionalnega sodišča za sprejetje predhodne odločbe zavrne le, če je očitno, da zahtevana razlaga prava Unije nima nobene zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora v postopku v glavni stvari, če je problem hipotetičen ali če Sodišče nima na voljo pravnih in dejanskih elementov, da bi lahko na postavljena vprašanja dalo koristne odgovore (sodba z dne 20. decembra 2017, Núñez Torreiro, C-334/16, EU:C:2017:1007, točka 38 in navedena sodna praksa).
- 58 V tem primeru iz spisa, ki je na voljo Sodišču, izhaja, da je Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão (sodišče za konkurenco, regulacijo in nadzor) delno odpravilo odločbo organa za konkurenco z dne 14. junija 2013, ker se člen 102 PDEU ni uporabljal za ravnanje družbe Sport TV Portugal, saj ni bilo dokazano, da bi lahko zadevna poslovna praksa prizadela trgovino med državami članicami v smislu tega člena. Tribunal da Relação de Lisboa (višje sodišče v Lizboni) je 11. marca 2015 potrdilo sodbo Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão (sodišče za konkurenco, regulacijo in nadzor).

- 59 Iz tega izhaja, da predmet zadeve, ki jo obravnava predložitveno sodišče, ni odškodninska tožba, vložena zaradi pravnomočne odločbe o ugotovitvi kršitve člena 102 PDEU, ki jo je izdal nacionalni organ za konkurenco ali pritožbena instanca.
- 60 Tako je očitno, da razlaga člena 102 PDEU ter načel učinkovitosti in enakovrednosti, ki je zaprosena v tretjem vprašanju in delu četrtega vprašanja, ki se nanaša na združljivost nacionalne ureditve, kot je člen 623 zakonika o pravdnem postopku, s pravom Unije, nima nobena zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora v postopku v glavni stvari in da sta zato ti vprašanji nedopustni.

Prvo vprašanje

- 61 Ob upoštevanju odgovorov na vprašanja od drugega do šestega na prvo vprašanje ni treba odgovoriti.

Stroški

- 62 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (drugi senat) razsodilo:

- 1. Člen 22 Direktive 2014/104/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije je treba razlagati tako, da se ta direktiva ne uporablja za spor o glavni stvari.**
- 2. Člen 102 PDEU in načelo učinkovitosti je treba razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni ureditvi, ki po eni strani določa, da je zastaralni rok za odškodninske tožbe tri leta in začne teči z dnem, ko je oškodovanec izvedel, da ima pravico do odškodnine, čeprav oseba, odgovorna za kršitev, ni znana, in po drugi strani ne določa nobene možnosti zadržanja ali pretrganja teka tega roka za čas postopka pred nacionalnim organom za konkurenco.**

Podpisi